

SNACKA ANTIRASISM

METODBOKEN

Del 1

INDEX

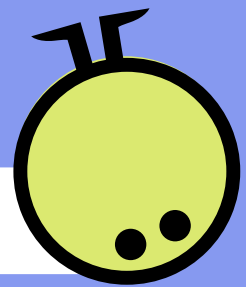
Snacka antirasism metodbok 2025

Finansiering: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Författare: Moa Dongle Johansson & Yahia Saleh

Formgivning: www.basem.design

INTRODUKTION

OM TAMAM

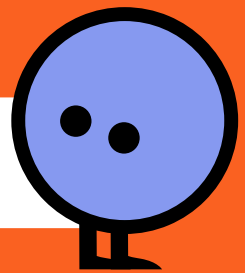
Tamam är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell ungdomsorganisation som arbetar med barn, ungdomar och unga vuxna med mångfald, antirasism och ungas samhällsengagemang. Tamams motto lyder "Vänskap utan gränser", vilket innebär att bryta ner de hinder som står i vägen för att unga människor, oavsett livserfarenheter och identiteter, ska kunna lära känna varandra och bli vänner. Vänskap är inte något man kan tvinga fram – men man kan skapa förutsättningarna som kan leda till det!

Tamam arbetar därför med att skapa nya sociala mötesplatser, läxhjälp och meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och unga. Vi vill vara en plattform för ungas samhällsengagemang och uppmuntra och stödja egna initiativ. Vår vision är en värld och ett samhälle där det inte spelar någon roll vad du heter, hur du ser ut, var du kommer ifrån eller var du bor för hur du blir bemött av andra människor och samhället. Vi vill att detta ska synas lika mycket på strukturell nivå som på individnivå – på vem som jobbar var, vem som får bostad i vilket område, vilka som hälsar på varandra i trappuppgången, vem du träffar när du leker på gården, vem som pluggar på universitetet, vilka mötesplatser som finns i en stad och vilka dina vänner är.

Att Tamam är en partipolitiskt obunden organisation ska dock inte förväxlas eller tolkas som att vi är en opolitisk organisation. Vi är väl medvetna om att rasism och antirasism är politiska frågor. Eftersom vi är en ungdomsorganisation som vill bekämpa rasism måste vi ta ställning i dessa frågor och bedriva påverkansarbete. Om vi inte gör detta så kan vi inte heller legitimera vårt antirasistiska arbete eller vår antirasistiska identitet.

För att kunna uppnå vår vision arbetar vi därför aktivt med och för barn, ungdomar och unga vuxna med påverkansarbete och för att skapa sociala miljöer präglade av mångfald och vänskap utan gränser. Tamam bidrar också med kunskap och resurser till unga och de som arbetar med unga, för att alla ska kunna ta del av samhället och behandlas lika oavsett sexuell läggning, socioekonomisk, etnisk, kulturell eller språklig bakgrund. Tamam vill vara en del i mötet mellan människor, i att bryta begränsande normer i samhället och att själva leva och sträva efter mottot "Vänskap utan gränser".

ARBETSSÄTT

SKOLBESÖK: SNACKA ANTIRASISM PASS 1 & 2

Under projektets första år utformades Snacka antirasism standardpass 1 och 2 som vi utgår från när vi besöker skolor. En utbildningsinsats från projektet utgör två träffar med samma grupp av elever och varje träff är 90 minuter inklusive paus. Vi rekommenderar gruppstorlek på max 15 elever för att möjliggöra diskussion och att det finns utrymme för alla att delta. Samt för att ge bra förutsättningar för oss som leder passen att höra, se och ta hänsyn till varje elev och gruppen i sin helhet.

En grund i Snacka antirasism utbildningsmetod är dialogiskt lärande, därför är standardpassen utformade med interaktivt föreläsande som varvas med övningar där deltagarna rör på sig. Pass 1 har fokus på att definiera och sätta en gemensam förståelsegrund för vad rasism betyder, innebär och kan se ut i samhället. Pass 2 följer upp med fokus på antirasistisk organisering, vad vi kan göra för att motverka, agera och visa motstånd till rasistiska handlingar och situationer.

Om du inte tidigare utfört workshops och föreläsningar i temat kan våra standardpass rekommenderas att utgå från. Men det är fritt fram att anpassa sitt schema för den tid du har och hur väl du känner deltagargruppen. Vi föreslår att standardpassen hålls med en till tre veckors mellanrum för att låta information och tankar landa efter första träffen.

På nästa sida följer schemat för standardpass 1 och 2 med tidsförslag för respektive övning. Tiderna är bara förslag och ungefär hur lång tid de brukar ta i klassrum, en övning kan ta längre tid om det kommer flera frågor och diskussioner.

Förberedelse för pass 1 & 2 i klassrum

Ställ stolar i en halvcirkel framför tavlan

Skriv upp på tavlan:

- Tamam och namn på de som leder träffarna
- Dagens schema, 90 min (inkl. paus)
- Gruppkontrakt punkt 1 och 2

SNACKA ANTIRASISM

PASS 1

• Presentation 5 min

Vilka är vi som leder träffen och gå igenom schema på tavlan

Namnruna + fråga (exempel):

- Vad en gillar att göra på helgen?
- Ett eller flera språk en talar?
- Favoritmat?
- Favoritgodis?

• Varför ska vi prata om antirasism? 5 min

• Gruppkontrakt 5 min

• Quiz: Sant eller falskt 10 min

• Begrepp på tavlan 15 min

- Etnicitet
- Vardagsrasism
- Strukturell rasism

• Heta stolen 15 min

• PAUS 5 - 10 min

• Normer på tavlan 10 - 15 min

• Självrektion 10 min

• Avslut och utvärdering 5 min

SNACKA ANTIRASISM

PASS 2

• Presentation 10 min

Vilka är vi som leder träffen och gå igenom schema på tavlan

Ev. namnruna igen

Påminn om gruppkontrakt från pass 1

• Repetition + antirasism quiz 10 min

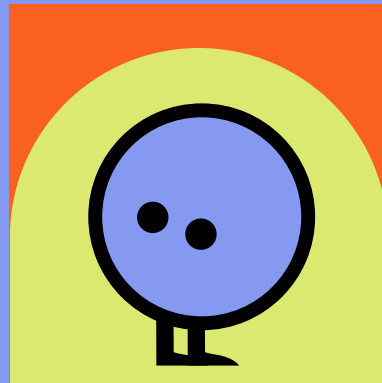
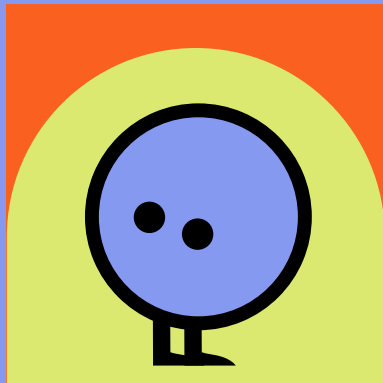
• Fyra hörn 15 - 20 min

• PAUS 5 - 10 min

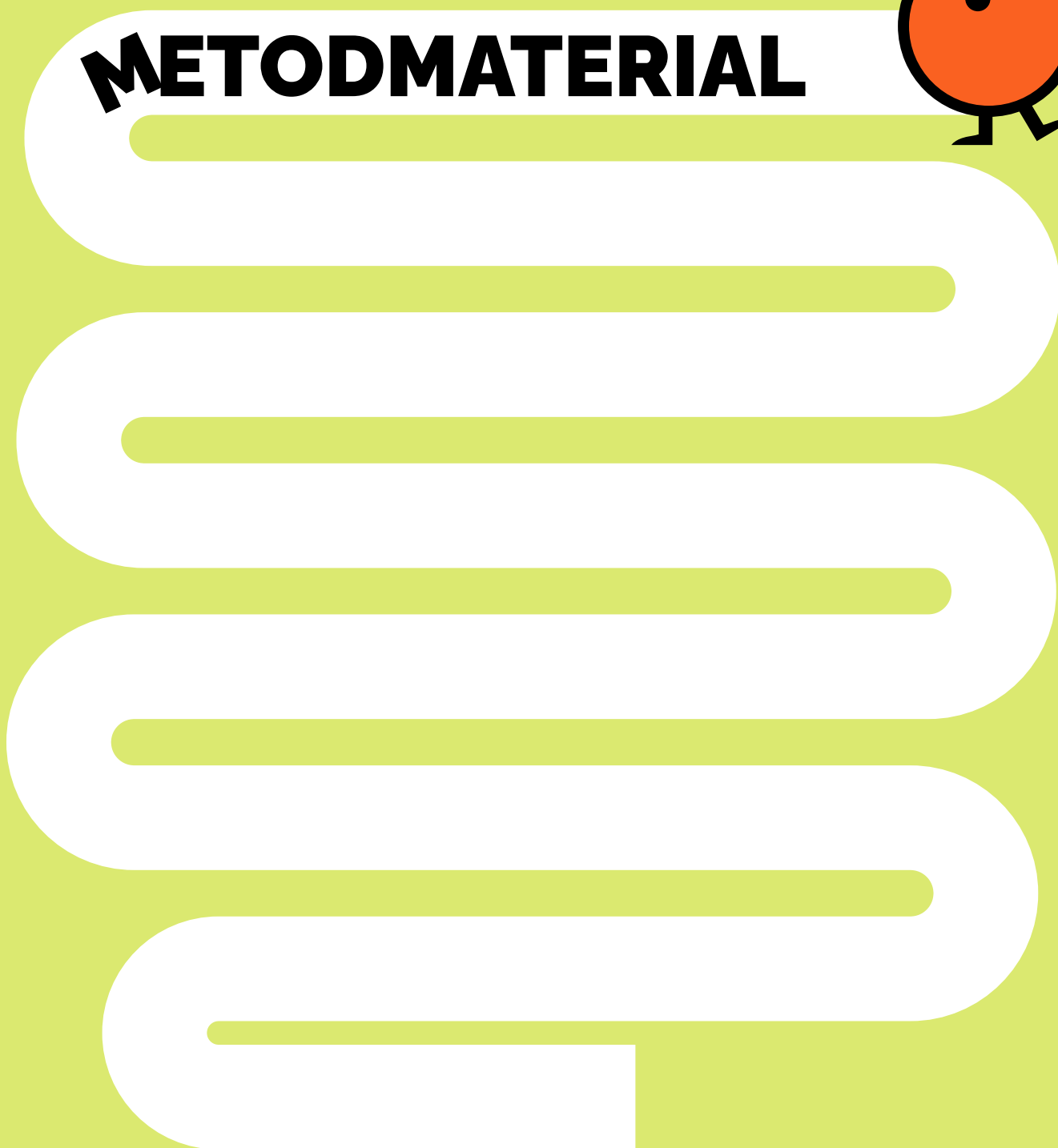
• Antirasism och organisering på tavlan 15 min

• Säg ifrån! 20 min

• Avslut och utvärdering 5 min

METHOD MATERIAL

VARFÖR SKA VI PRATA OM ANTIRASISM?

Innan du börjar prata om rasism och antirasism med barn och unga, särskilt om du inte har gjort det tidigare, så tycker vi att det är bra att inleda med en kort förklaring till varför det är viktigt att prata om rasism och antirasism.

Vårt manus när vi inleder snacka antirasism pass:

Något som Tamam har sett är att inte alla barn får sina behov och rättigheter tillgodosedda. Vissa barn har inte möjlighet att ha en rolig och meningsfull fritid till exempel på grund av pengar och att många fritidsaktiviteter är dyra, eller att det inte finns några aktiviteter eller mötesplatser i området där de bor. Det kan också vara att de blir illa behandlade eller att de känner sig utanför när de försöker ta del av en aktivitet.

En stor del av detta kan bero på orättvisor kopplade till rasism. Alltså att människor behandlas sämre i samhället på grund av deras hudfärg, religion eller etnicitet. I ett tidigare projekt¹ intervjuade Tamam barn och unga om vilka förändringar de vill se, påtalade flera att de vill prata mer om rasism och antirasism i skolan. Ämnet kopplas ofta till historia, transatlantiska slavhandeln och kolonialism eller vad som hände under andra världskriget och förintelsen under Nazitysklands styre. Vi hör att det pratas om rasism på andra platser, såsom hur rasism ser ut i andra länder som USA. Därför behöver vi också prata om hur rasism ser ut i Sverige idag, hur rasism tar sig i uttryck där ni bor, går i skola eller hänger på fritidsgården.

Vi från Tamam träffar barn och unga dels för att prata om hur sociala och ekonomiska orättvisor kan kopplas till olika former av rasism som påverkar ungas liv, dels för att höra vad ni tänker och funderar på! Vi tänker att ni redan har massor av kunskap och idéer om vad vi kan göra för att motverka rasism.

FÖRBEREDELSE I KLASSRUM:

- 1 - Ställ stolar i en halvcirkel framför tavlan
- 2 - Skriv upp Tamam och våra namn
- 3 - Skriv upp dagens schema, 90 min + paus
- 4 - Gruppkontraktet

¹ Tamams rapport Rättvis Organisering 2021

GRUPPKONTRAKT

När vi ska prata om rasism kan det komma upp olika känslor och det kan finnas olika erfarenheter, tankar och funderingar i rummet. För att det ska bli tryggt i detta rum att prata och dela med sig vill vi ha ett gruppkontrakt. Fråga om deltagarna vet vad ett gruppkontrakt är, för att uppmuntra samtal med deltagarna. Berätta att det är gemensamma överenskommelser, som ett muntligt avtal för att behålla ett tryggt rum.

- Respekt
- Det som sägs stannar i rummet
- En tredje, t.ex: vi är snälla mot varandra

Skriv upp på tavlan de första två punkterna som gruppkontraktet innehåller och fråga deltagarna vad de tycker att varje punkt betyder. Deltagarna får nu möjlighet att komma överens om en tredje punkt.

Tips! Fråga om deltagarna har fått vara med tidigare och bestämma hur de vill ha det i ett klassrum eller på fritidsgården. Om inte, uppmuntra dem med att nu har de chansen att vara med och bestämma!

Fråga deltagarna vad respekt kan vara och hur de vill att andra ska visa respekt för dem.

Vanliga förslag på tredje punkten: va snälla mot varandra, inte skratta åt någon, lyssna aktivt.

Förklara att samtal om rasism och diskriminering kan väcka känslor och minnen. För ett tryggt rum är det viktigt att det som sägs stannar i rummet och att värna om sin och andras integritet, både vid frågor eller om en vill dela med sig om erfarenheter i ämnet.

- Respekt
- Det som sägs stannar i rummet
- Vi är snälla mot varandra

QUIZ

Vi använder tre olika quiz för att inleda eller repetera samtal och diskussion om mänskliga rättigheter, diskriminering, rasism och antirasism. Anvisningar för quizen följs av frågorna och svaren som kan kopieras och anpassas för hur du vill utföra quizen.

Tips! Samtliga quiz kan läsas upp för gruppen, visa frågorna på storbildsskärm eller fyll i frågorna i digitalt frågeinstrument (t.ex: kahoot.com eller mentimeter.com).

SANT ELLER FALSKT

Anvisningar som du kan läsa upp för gruppen:

Jag kommer att läsa upp frågor, varje fråga är ett påstående. Om du tror att påståendet är sant ska du räkka upp din hand. Om du tror att påståendet är falskt sitter du kvar med handen nere.

Ställ en "testfråga" med ett uppenbart sant svar, för att se om deltagarna förstått instruktionerna och räcker upp handen. Exempelvis idag är det X veckodag. Eller till exempel om det är en regnig dag, ställ frågan "Idag regnar det, sant eller falskt?"

Fråga 1

Barnkonventionen är en lag som skyddar barn mot rasism och diskriminering, sant eller falskt?

Svar: Sant

Följ upp svaret och prata om nedan punkter:

Du kan ställa frågor för att uppmuntra samtal med deltagarna. Exempelvis "Vet ni någon annan lag i Sverige som handlar om att ingen ska utsättas för rasism eller andra kränkningar?".

- **Artikel 2 i Barnkonventionen:** "Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras." Förenta Nationernas (FN) konvention om barns rättigheter har funnits sedan 1989. Sverige skrev under barnkonventionen 1990 och sedan 1 januari 2020 är barnkonventionen en del av svensk lag, för att ytterligare stärka och skydda barns rättigheter.
- **Vuxnas ansvar:** Alla vuxna i skolan och andra myndigheter. Inom polisen, sjukvård, socialtjänsten, föräldrar/vårdnadshavare ska alla se till att följa Barnkonventionen och skydda barns rättigheter. Barn är alla under 18 år.
- **Skolans ansvar:** Skolan har ett ansvar att agera när rasism händer. Om du blivit sämre behandlad än andra på grund av din hudfärg eller etnicitet kan det handla om diskriminering. Diskriminering är förbjudet i skolan.
- **Diskrimineringslagen:** Lagen gäller i skolan, på jobbet, kommunens service, hälso- och sjukvård, varor, tjänster och bostäder. Att diskrimineras innebär att någon behandlas sämre eller kränks utifrån någon av diskrimineringsgrunderna. När vi fokusera på samtal om rasism är det främst "etnisk tillhörighet" och "religion eller annan trosuppfattning" som kopplas samman med rasistisk diskriminering.

Skriv gärna upp de sju diskrimineringsgrunderna på tavlan eller ha på en presentation:

- Kön
- Könsöverskridande identitet eller uttryck
- Etnisk tillhörighet
- Religion eller annan trosuppfattning
- Sexuell läggning
- Funktionsnedsättning
- Ålder

Poängtera gärna frasen: "Rasism är en form av diskriminering - men all diskriminering är inte rasism".

Fråga 2

Det är lagligt att sprida och skriva kränkande kommentarer på sociala medier, exempelvis om att någon är mindre värd på grund av sin hudfärg eller religion, sant eller falskt?

Svar: Falskt

Följ upp svaret och prata om nedan:

Du kan ställa frågor för att uppmuntra samtal med deltagarna. Exempelvis "Vad använder ni för sociala medier?", "Ser ni kränkande kommentarer där?" och "Vad kan en göra med kränkande kommentarer?".

- **Sociala medier:** Om någon utsätts för rasism på sociala medier kan en anmäla inlägget så att det plockas bort, blockera kontot och kontakta polisen som sedan ska avgöra om publiceringen är brottslig. Tips är att ta screenshots på inlägg eller konversationer som bevismaterial.
- **Hatbrott:** Om en person utför ett brott mot någon eller flera med motivet att hata en grupp eller individ tillhörande en viss grupp som definieras av de sju diskrimineringsgrunderna, så kan den personen få en straffskärpning av brottet.
- **Yttrandefrihetsgrundlagen:** Alla har rätt att uttrycka sin åsikt i radio, i tv och på webben. Enligt lagen är det inte tillåtet att förtala eller kränka en annan person. Lagen är en viktig demokratisk lag men går bara till gränsen innan någon diskrimineras, den ska inte bryta mot diskrimineringslagen eller hets mot folkgrupp.

Fråga 3

Det är olagligt att bära kläder med hakkors, texter eller andra symboler som är rasistiska eller kränkande mot vissa grupper, sant eller falskt?

Svar: Sant

Följ upp svaret och prata om nedan:

Du kan ställa frågor för att uppmuntra samtal med deltagarna. Exempelvis "Har ni hört om lagen hets mot folkgrupp?", "Vill någon berätta vad ni tror eller vet om lagen?", "Får man kritisera vad andra tror på?".

- **Hets mot folkgrupp:** Det är förbjudet enligt lagen att offentligt sprida uttalanden som hotar eller är nedsättande om en grupp av personer, med anspelning på hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning.
- **Religionskritik och trosfrid:** Religionskritik är en del av yttrandefriheten. Det är skillnad på att föra respektfulla och kritiska samtal om religion och att uttrycka hatiska åsikter om en religion/trosuppfattning. I vårt grannland Finland finns en lag om trosfrid, vilket innebär att det är olagligt att skända heliga skrifter. Före 1970 hade vi även i Sverige en lag om trosfrid som skyddade mot religionskränkning. Danmark införde år 2023 förbud mot att bränna heliga skrifter på offentliga platser.

Fråga 4

Rasism är när människor behandlas sämre beroende på deras hudfärg, religion eller etnicitet, sant eller falskt?

Svar: Sant

Följ upp svaret och prata om nedan:

Du kan ställa frågor för att uppmuntra samtal med deltagarna. Exempelvis "Har ni pratat om rasbiologi i skolan?", "Visste ni att Sverige varit delaktig i sådan felaktig vetenskap?".

- **Rasism:** Det är en ideologi som bygger på att vissa människor anser sig vara värda mer och är bättre än andra människor som baseras på föreställningar om hudfärg, religion och etnicitet.
- **Rasbiologi:** Bygger på ovetenskapliga idéer om att människors biologiska och genetiska egenskaper kan kopplas till våra sociala, fysiska och psykologiska egenskaper. Exempelvis har den svenska Carl von Linné bidragit till rasbiologiska idéer genom sina publikationer "Systema naturae" där han bland annat delade in växter och djur i grupper och senare även delade in människor/homo sapiens i grupper som knyts till olika karaktärsdrag. I början av 1900-talet hade Sverige ett rasbiologiskt institut i Uppsala. Rasbiologiska idéer har inte kunnat bevisas vetenskapligt och idag är det allmänt känt, trots det lever vissa föreställningar kvar som präglar och upprätthåller rasism i samhället.
- **Ras:** Det är inte så vanligt än att prata om begreppet "ras" i Sverige men det används oftare i engelska språket när vi pratar om sociala orättvisor kopplat till rasism. Begreppet syftar inte på rasbiologi utan snarare de efterlevande sociala föreställningarna och rasistiska stereotyper som påverkar människor dagligen genom kränkningar, diskriminering och samhälleliga, ekonomiska orättvisor.

Skriv upp vilka ord ni pratar om på tavlan, det underlättar deltagarnas fokus om vad ni pratar om.

ÖVNINGAR MED RÖRELSE I RUMMET

Vi använder tre olika interaktiva övningar som gör att deltagarna rör sig i rummet samtidigt som att övningen öppnar upp för olika samtal med deltagarna. Vi tycker det är viktigt att blanda moment på tavlan och övningar med rörelse i rummet för att behålla deltagarnas fokus och intresse. Anvisningar för varje övning följs av material med påstående/situationer som kan kopieras och anpassas för hur du vill utföra övningen.

HETA STOLEN

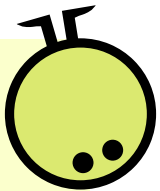
Heta stolen går ut på att du läser påståenden högt och att deltagarna ska byta stol när de håller med påståendet. Håller en inte med så sitter en kvar på sin stol. Ställ gärna följdfrågor efter att deltagarna valt att byta stol eller sitta kvar, för att utforska deltagarnas idéer och tankar. Ställ max två följdfrågor efter ett påstående, då för många frågor efter varandra kan skapa många tankar och leda till förvirring.

Tips! Tänk på att ställa fram några extra tomma stolar om det är få som vill byta stol.

Börja med några påståenden som är enkla (exempelvis de två första i listan) för att säkerställa att deltagarna förstått instruktionerna, sedan kan du fortsätta med påståenden som har fokus på att väcka tankar och funderingar om olika situationer, beteenden och värderingar. Påståendena till heta stolen finns på nästa sida.

ÖVNING: HETA STOLEN

- Godis är bättre än glass
- Sommar är bättre än vinter
- Det är lätt att säga vad man tycker
- Det är svårt att säga emot om någon är dum
- Det är modigt att tycka annorlunda än andra
- Man ska säga ifrån, säga stopp, när någon blir retad eller hamnar utanför
- Skolor ska prata mer om barns rättigheter
- Det är bra att prata med en vuxen om någon blir retad
- Det är viktigt att alla får prata lika mycket och att det är rättvist i klassrummet
- Det är inte okej att säga något dumt om var en person kommer ifrån
- Vissa blir mer orättvist behandlade än andra
- Det är okej att skämta om vad en person tror på för religion
- Alla har rätt att klä sig som man vill
- Det är inte ok att säga något taskigt om en persons hudfärg
- Det är okej att skämta om andra grupper än sin egen
- Det är viktigt att det är rättvist i samhället
- Skolor pratar för lite om rasism
- Alla har rätt att tro på vilken religion man vill och att inte tro på någon alls
- Vuxna gör mycket för att stoppa rasism i samhället
- Alla barn ska behandlas lika
- Vuxna borde lyssna mer på barns åsikter
- Det är viktigt att barn får vara med och bestämma
- Alla barn har rätt att må bra
- Det är spännande att höra vad andra tänker
- Det här var en rolig övning

Någon gång under övningen gör vi en lista på tavlan med deltagarna vilka de kan vända sig till när de behöver prata med någon eller söka information. Det passar till exempel att göra listan efter påståendet: "Det är bra att prata med en vuxen om någon blir retad".

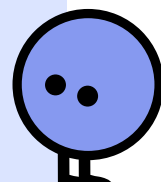
Fråga deltagarna vilka de tycker att en kan prata med eller kontakta om något har hänt, eller en vill prata med någon eller har funderingar om sig själv eller en kompis. Hjälp deltagarna med följdfrågor såsom "Vilka finns det i skolan att prata med?", "Finns det kontakter på internet eller som en kan ringa anonymt?" etc.

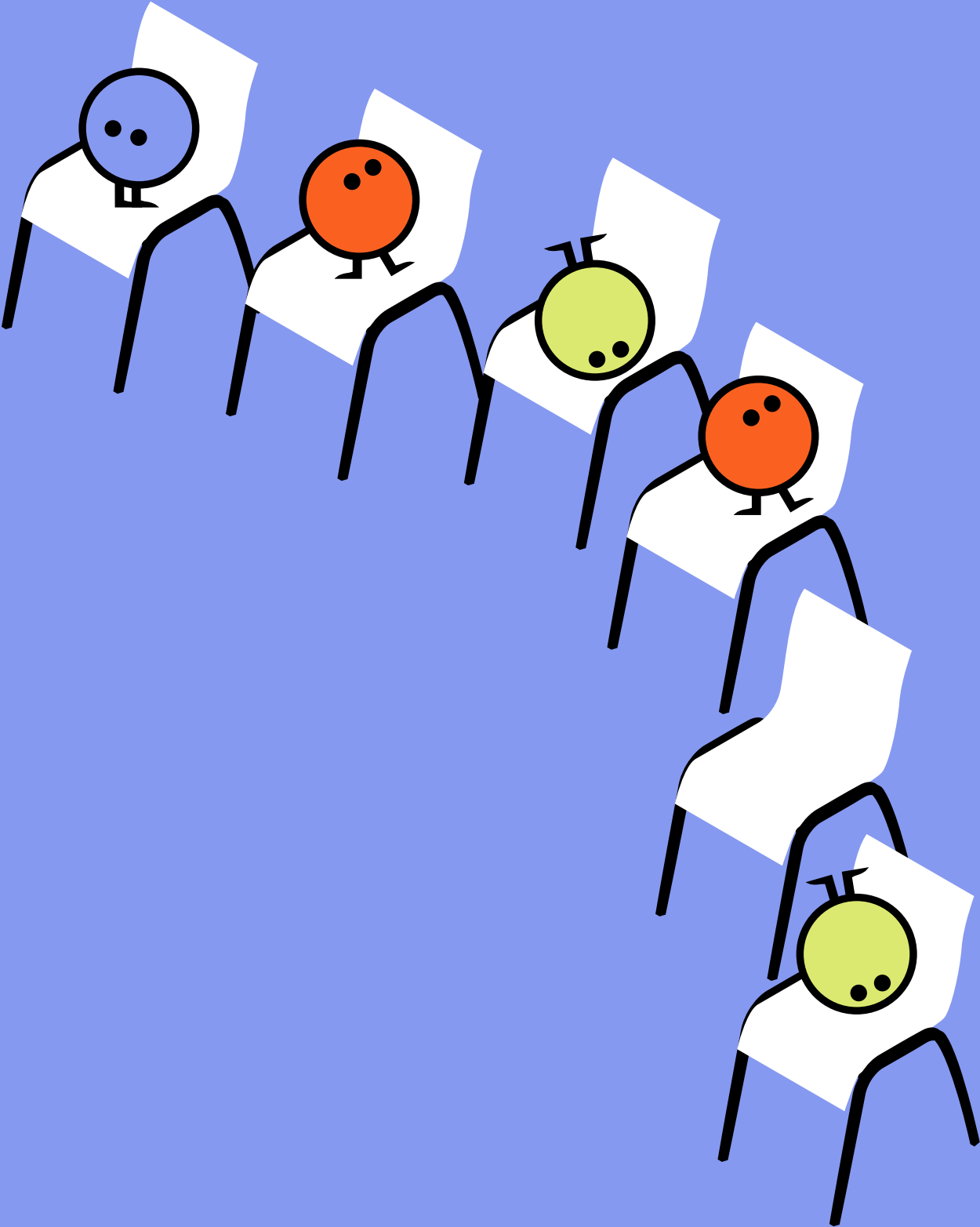

LÅT GÄRNA LISTAN STÅ KVAR PÅ TAVLAN.

VEM KAN JAG PRATA MED?

- Lärare
- Skolkurator
- Rektorn
- Föräldrar/vårdnadshavare
- Kompisar
- rfsu.se
- Polisen 114 14
- Socialtjänsten
- BUP
(Barn och ungdomspsykiatri)
- Vuxna en litar på
- BRIS 116 111
- Trans och tjejjouren i Malmö och i Lund
- Ungdomsmottagningen
- killar.se
- umo.se
(ungdomsmottagning på nätet)
- youmo.se
(umo på flera språk)

MOMENT PÅ TAVLAN

Våra moment på tavlan är mer föreläsande och stillasittande för deltagarna. Det behöver inte innebära en tyst deltagargrupp utan dessa moment ger möjligheter till samtal med deltagarna. För att uppmuntra samtal kan du tänka på att ställa frågor och kolla av med gruppen om de har förstått olika ord och om de har egna exempel. Var öppen med att du inte vet allt och att de sitter på mycket kunskap och erfarenheter.

Tips! Om det dyker upp ord eller frågor du själv är osäker på, var öppen med att du inte vet svaret och i mån av tid kan du säga att du ska kolla upp och återkomma exempelvis efter pausen.

ETNICITET & RASISM

De tre begreppen som är centrala när vi vill öka förståelse och kunskap om rasism är: etnicitet, vardagsrasism och strukturell rasism. Det går att prata om ett begrepp i taget eller låta dem följa efter varandra.

Tips! Om ett begrepp dyker upp i en fråga från en deltagare eller tas upp i en annan övning, exempelvis när en pratar om diskrimineringsgrunderna i quizet *sant eller falskt*, kan du gå över till att göra moment på tavlan.

ETNICITET

Var man kommer ifrån

Historia

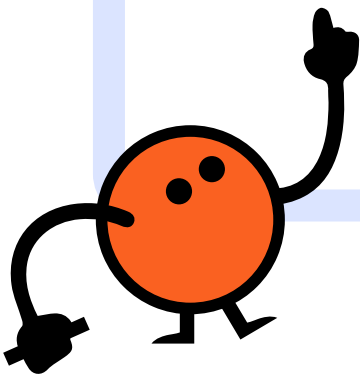
Kultur

Traditioner

Språk

Religion

Hudfärg

Etnicitet

Anvisningar som du kan läsa upp för gruppen:

När vi pratar om rasism finns det många olika ord och begrepp, vissa är lätta att förstå och andra lite svårare. Men ett viktigt begrepp som täcker flera saker som kan ha betydelse för när folk diskrimineras på grund av rasism är ordet "etnicitet".

Skriv upp "ETNICITET" på tavlan och fråga gruppen vad de tror att ordet betyder. Vanliga svar är: "var man kommer ifrån", "ursprung" eller "hudfärg". Skriv upp deltagarnas svar på tavlan.

Förklara begreppet: Etnicitet handlar om många olika saker hos oss människor, det kan handla om grupp tillhörighet och att dessa personer känner samhörighet. Till exempel en gemensam historia, vilket kan skapa känsla av att tillhöra samma etniska grupp. Det handlar om mer än bara hudfärg eller var man kommer ifrån.

Uppmuntra samtal med deltagarna: Du kan fråga gruppen om de har fått en ny kompis som de vill lära känna och är nyfikna på vad de har för etnisk tillhörighet, vad kan ni fråga eller titta efter? Vad är det vi menar när vi säger "var en person kommer ifrån"?

Hjälp deltagarna att få upp flera av orden på tavlan: historia, språk, kultur, traditioner, ansiktsdrag, kläder, musik, dans, konst, mat, nationalitet, hudfärg, religion, namn.

OBS! Det kan komma upp svar och frågor om gener och biologiska egenskaper. Här kan du svara att en persons etniska tillhörighet många gånger stämmer överens med ens föräldrars etnicitet, men behöver inte alltid göra det. Betona att etnicitet handlar mer om sociala och relationella saker mellan människor än genetiska och biologiska.

Vi kan ha flera etniciteter: En person kan vara född och uppväxt i ett annat land än sina föräldrar eller släktingar och till exempel uppleva att en har flera etniciteter. Det är bara du själv som kan bestämma vad du känner dig som.

Här finns möjligheter att ta upp kunskap om ursprungsbefolkningar och hur etniska minoriteter blir och har blivit förtryckta med statens lagar och förbud både i Sverige och andra länder. Ta gärna nutida exempel för att visa att det inte bara hänt i historien.

händer varje dag

händer överallt i skolan,
affären, på stan

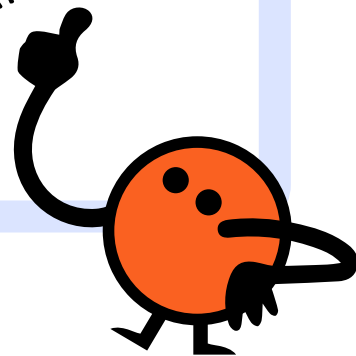
WARDAGSRASISM

var kommer du ifrån
egentligen?

verbala kränkningar,
kommentarer och hot

Individer emellan

WARDAGSRASISM

Anvisningar som du kan läsa upp för gruppen:

Det finns olika former av rasism och de kan ske och upplevas på många olika sätt. Ett ord för en form av rasism är "vardagsrasism".

Skriv upp "WARDAGSRASISM" på tavlan och fråga gruppen vad de tror att ordet betyder. Vanliga svar är: "rasism i vardagen". Skriv upp deltagarnas svar på tavlan. **En kort beskrivning av begreppet:** "Vardagsrasism är rasism som händer där vi lever våra vardagliga liv."

Uppmuntra samtal med deltagarna: Du kan fråga gruppen om var, vilka platser de tror att vardagsrasism händer – vanliga svar är: "skolan", "på jobbet", "på stan" och "hemma". Skriv upp svaren på tavlan. Här brukar vi tillsammans med deltagarna komma överens om att rasism kan hända "överallt".

Ta upp och diskutera följande ord som relaterar till olika exempel ni pratat om; intention, mikroaggressioner, exotifiering, ras, rasprofilering, internaliserad rasism, kulturell appropriering, rasifiering.

Du kan fråga gruppen om de har exempel på hur vardagsrasism kan se ut. Skriv upp svaren på tavlan. Ge även exempel på olika beteenden och uttalanden som kan kopplas till rasism, t.ex:

- verbala kränkningar och elaka kommentarer
- kommentarer som "vad bra svenska du pratar"
- hot om våld
- frågan "var kommer du ifrån egentligen?"
- att bli ignorerad och utfrys

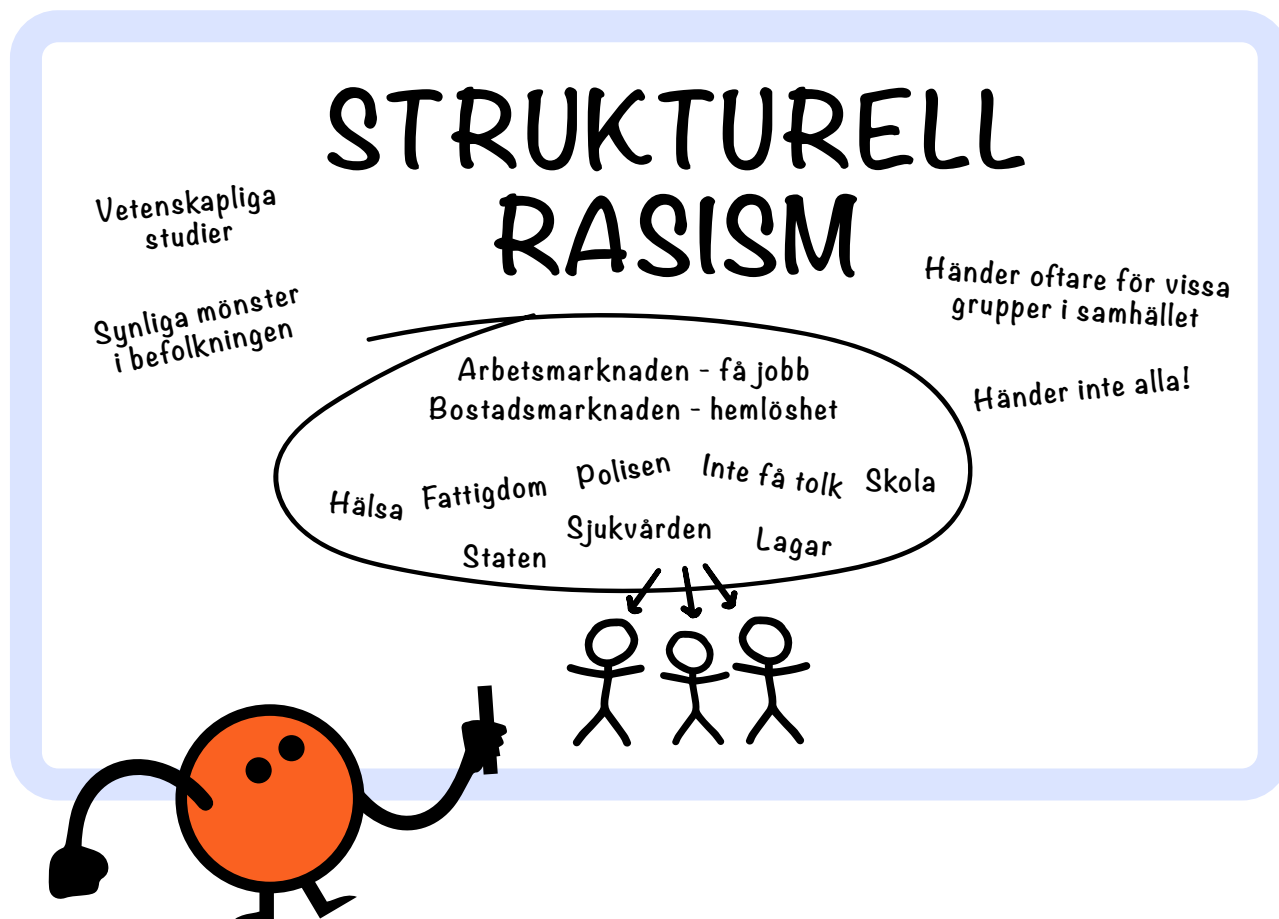
Förklara begreppet:

Vardagsrasism kan...

- (1) ...ske individer emellan
- (2) ...hända varje dag och
- (3) ...hända överallt.

Det finns ingen "positiv rasism", även om en person tänker att den ger en komplimang kan det uppfattas rasistiskt. Vardagsrasism är bundet till sitt sammanhang och kontext, det vill säga vem som säger vad, vilken plats det sker på, är det något som händer upprepade gånger. En och samma händelse kan upplevas på olika sätt.

Poängtera: Många gånger gör människor rasism, alltså skapar rasism genom rasistiska beteenden, omedvetet eller utan en elak intention. Syftet med att prata om rasism är inte att peka ut vem som är rasist eller inte. Utan hur kan vi hjälpa och stötta varandra att inte göra rasism.

STRUKTURELL RASISM

Anvisningar som du kan läsa upp för gruppen:

Det finns olika former av rasism och de kan ske och upplevas på många olika sätt. Ett ord för en form av rasism är "strukturell rasism".

Skriv upp "STRUKTURELL RASISM" på tavlan. Fråga gruppen vad de tror att ordet "struktur" betyder – vanliga svar är: "stadig grund för en byggnad" eller "struktur som att planera" eller "system". Skriv upp deltagarnas svar på tavlan. **En kort beskrivning av begreppet:** "Strukturell rasism är att vi ser mönster av vardagsrasism som händer upprepade gånger att de upprätthåller rasistiska stereotyper på grupp- och samhällsnivå"

Uppmuntra samtal med deltagarna: Berätta att det kan handla om staten och myndigheter i samhället. Du kan fråga gruppen om de har några exempel på viktiga myndigheter eller institutioner i samhället – vanliga svar är: "skola, sjukvård, polis". Skriv upp på tavlan.

Förklara begreppet: "Strukturell rasism är mönster och system av rasism i samhället, det innebär att vissa etniska grupper utsätts mer än andra för rasism. Strukturell rasism ser vi bland annat i statistik på befolkningsnivå och i forskningsstudier. Strukturell rasism har en lång historia och därför har idéer om att vissa grupper är mindre värda och behandlas sämre än andra grupper kunnat "rota" sig djupt och skapa system i våra samhällen och i hela världen".

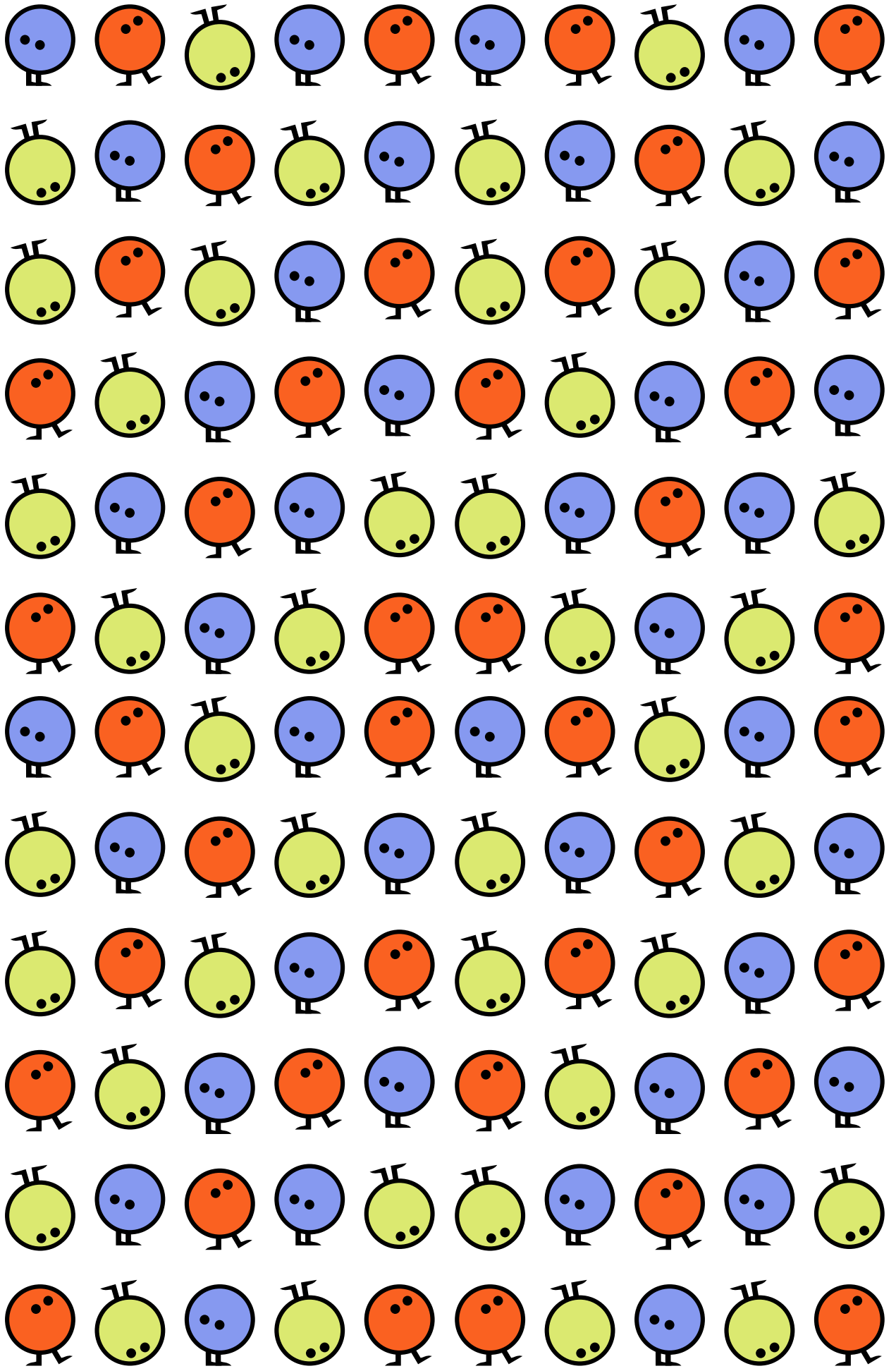
För att deltagarna på ett interaktivt sätt ska följa med i hur strukturell rasism kan se ut genom kedjereaktioner av händelser frågar vi gruppen:

- Varför går man i skolan? – Vanliga svar: "För att få utbildning"
- Vad kan en utbildning leda till? – Vanliga svar: "Jobb"
- Varför vill man ha ett jobb? – Vanliga svar: "Pengar"
- Vad händer om en grupp i samhället som har exempelvis liknande namn, hudfärg eller religion, har svårare att få jobb? – Vanliga svar: "De blir fattiga, hemlösa"
- Pengar för mat och boende behöver alla, vad kan hända om en individ blir utstött från samhället, inte får jobb? – Vanliga svar: "Den blir kriminell"

Tror ni att kommunen har satsat mycket pengar på er skola? Och tror ni att det är likadant överallt, hur mycket pengar olika skolor får i en kommun?

Många barn och unga får tolka till sina föräldrar hos sjukvården

Vardagsrasism upprätthålls genom strukturell rasism och vice versa

EXEMPEL PÅ STRUKTURELL RASISM I OLIKA SAMHÄLLELIGA INSTITUTIONER:

Staten

När staten sätter förtryckande lagar som diskriminerar vissa etniska grupper och inskränker deras mänskliga rättigheter. Här kan du nämna några exempel: samer i Sverige, apartheidsystem i Sydafrika och nutida Västbanken i ockuperade Palestina.

Sjukvård

När en blir nekad vård på grund av rasistiska föreställningar om ens etniska grupp, eller nekas tolk som en har rätt till och barn får tolka till sina föräldrar.

En rapport av Socialstyrelsen 2018² visar att verksamheter inom socialtjänst och hälso- och sjukvård i 29 svenska kommuner använder minderåriga barn och anhöriga som tolkar i vissa situationer. En kortdokumentär från Sveriges Radio 2016³, baserad på en undersökning med 400 elever i invandratäta områden, visar att sju av tio barn svarade att de någon gång översatt åt sina föräldrar eller anhöriga och många gör det regelbundet.

En studie om rasism i svensk sjukvård⁴ visar att vissa minoritetsgrupper beskrivs med rasistiska stereotyper och bemöts med misstro, vilket kan resultera i sämre vård och mindre omsorg.

Skola och fritid

När kommunen bestämmer att ge mer resurser på skolor och fritidsgårdar i vissa områden och ekonomiskt försummar andra områden.

Barnombudsmannens rapport från 2021 visar att skolan är en av de vanligaste platserna där barn upplever och utsätts för rasism. Intervjuade barn nämner att de upplever en hård rasistisk jargong och att rasistiskt språkbruk har normaliserats. En undersökning från 2019 visar att 3,6% av elever med svensk bakgrund och 17,3% av elever med utländsk bakgrund i årskurs 9 utsatts för brott på grund av sin bakgrund. Motsvarande siffror på grund av religion var 1% för svensk bakgrund och 11,9% för utländsk bakgrund.

En studie om ungas fritid i Malmö 2023⁶ visar att rika områden får mer aktivitetsbidrag till föreningar som tillhandahåller fritidsaktiviteter. När aktivitetsbidraget beräknas per boende framkommer att barn och unga i åldern 4-25 år som är boende i Limhamn-Bunkeflo får 153 kr/boende och i Fosie-Hermodsdal får 70 kr/boende.

² Socialstyrelsen (2018) Barn och andra anhöriga som översätter och medlar inom socialtjänst och hälso- och sjukvård

³ Tendens (2016). Barnen som tolkar [radioprogram]. Producent: Sukran Kavak, Sveriges Radio, 22 november. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/avsnitt/809971>

⁴ Sarah Hamed (2022) Healthcare Staff's Racialised talk. Examining Accounts of Racialisation in Healthcare.

⁵ Barnombudsmannen (2021) Om barns och ungas utsatthet för rasism

⁶ Nazem Tahvilzadeh, Lisa Kings & Alexander Nazar (2023). Vägar till en jämlik fritid: en studie om meningsfull fritid och ojämlikt deltagande i Malmö stads fritidsutbu

Arbetsmarknad och bostadsmarknad

När en grupp i samhället har svårare än andra grupper att få ett jobb eller en bostad som de söker på grund av rasistiska föreställningar om deras namn eller bakgrund.

Diskrimineringsombudsmannens forskningsöversikt 2012⁷ visar att flera studier undersökt rasistisk diskriminering i rekryteringsprocesser i Sverige. En vanlig metod är att studera hur sannolikheten att bli kallad till intervju påverkas av faktorer som namn, kön, ålder och kvalifikationer. I en studie skickades 5 636 fiktiva jobbsökningar till 3 325 svenska arbetsplatser. Resultatet visade att ansökningarna med arabisk klingande namn jämfört med svensk klingande namn, trots likvärdiga eller högre kvalifikationer och kompetens, blev bortvalda i rekryteringsprocessen.

Länsstyrelsens rapport 2018⁸ visar att antisvart rasism påverkar den svenska arbetsmarknaden. För afrosvenskar ökar arbetslösheten desto högre utbildning efter gymnasiet i jämförelse med den övriga befolkningen där arbetslösheten minskar i takt med högre utbildningsnivå. Afrosvenskar med chefspositioner har också betydligt lägre lön än personer med chefspositioner som tillhör den övriga befolkningen.

Polis och ordningsvakter

Här finns möjlighet att diskutera att vi kan se rasistiska strukturer hos polismyndigheten och ordningsvaktbolag, det betyder inte att alla poliser och ordningsvakter är rasistiska eller gör fel eller diskriminerar.

Brå har i sin rapport 2023⁹ undersökt polisens arbete med profilering i Sverige med fokus på etnisk diskriminering, d.v.s "rasprofilering". Resultaten visar att unga män med utländsk bakgrund oftare misstänks för narkotikabrott. Det framgår också att personer med ursprung i Afrika och Sydostasien ofta misstänks felaktigt och polisen hade betydligt oftare rätt i sina misstankar om narkotikainnehav gällande personer med ursprung i Norden än tidigare nämnda grupper.

Fattigdom, utanförskap och kriminalitet

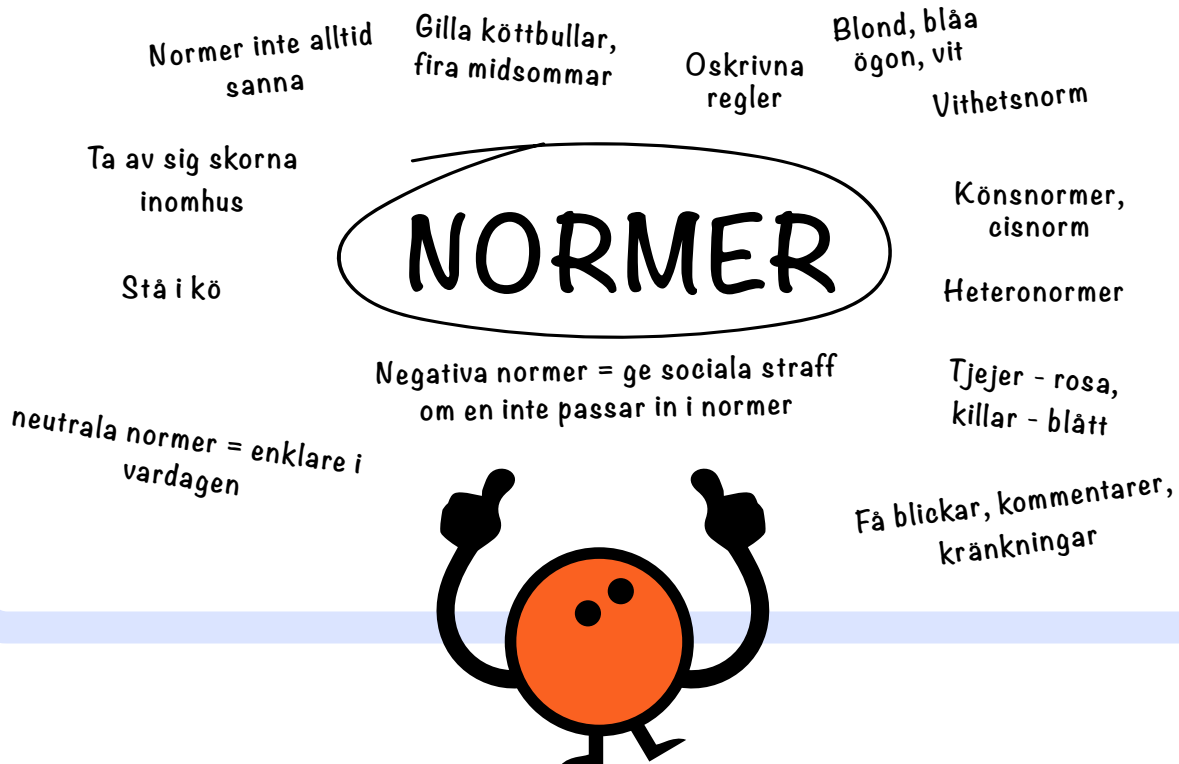
När strukturell rasism pågår i olika samhälleliga institutioner kan det leda till fattigdom, utanförskap och kriminalitet. Utifrån den strukturella rasismen kan vissa grupper ha högre risk att hamna i utanförskap på olika sätt. Du kan också nämna att samhällsdebatter kan riskera att förstärka rasistiska stereotyper genom att inte diskutera alla bakomliggande orsaker till fattigdom och kriminalitet om det bara fokuseras på straff och polisiära åtgärder, medan förebyggande arbete försummas.

⁷ Diskrimineringsombudsmannen (2012) Forskningsöversikt om rekrytering i arbetslivet

⁸ Länsstyrelsen (2018) Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden

⁹ Brå (2023) Polisens arbete med profilering och likabehandling

”SVENSKHET”

NORMER

Anvisningar som du kan läsa upp för gruppen:

När vi pratar om rasism kan det kopplas till normer vi lever med i samhället, som bland annat kan förklara hur rasism kan fortgå. Skriv upp "NORMER" på tavlan och fråga deltagarna om de har pratat om normer tidigare och om de vet vad ordet betyder, vanliga svar är "oskrivna regler", "hur man ska vara" eller "inte lagar". Skriv upp svaren på tavlan.

Under tiden ni pratar om olika normer poängtera att normer är:

1. Oskrivna regler
2. Förväntningar hur vi ska vara och bete oss
3. Är föränderliga över tid och rum
4. Är olika på olika platser och kontexter

Utgå från ett normkritiskt perspektiv, det vill säga prata utifrån vilka normer som råder och inte vad som uppfattas som normbrytande. Låt deltagarna ge exempel på olika normer de känner till utifrån neutrala respektive begränsande normer. Börja med neutrala normer och poängtera punkt 2) normer är förväntningar på hur vi ska vara och bete oss.

Neutrala normer: Fråga deltagarna om de har exempel på normer – vanliga svar: “ta av sig skorna inomhus”, “stå i kö i affären” och “stå till höger i rulltrappan”.

Fråga om dessa normer är likadana överallt – vanliga svar: “i USA har de ytterskor på sig inomhus” eller “i England står de till vänster i rulltrappan på grund av vänstertrafik”. Här kan du poängtera punkt 4) normer är olika på olika platser och kontexter.

Begränsande normer: Fråga deltagarna om de har exempel på normer som kan vara negativa för oss när vi känner att vi inte kan vara oss själva.

Här kan du behöva ställa fler hjälpfrågor:

- “Finns det normer om vem man ska vara kär i om man är tjej eller kille?”
- “Finns det normer om vad för kläder man ska ha på sig om man är tjej eller kille?”
- “Finns det normer kring färger på kläder?”

Skriv upp “könsnormer” och “heteronormen” på tavlan, här kan du ta upp “cisnormer” och nämna att det finns fler kön än tjej och kille. Här kan du poängtera punkt 3) normer är föränderliga över tid och rum och punkt 4) normer är olika på olika platser och kontexter.

Till exempel för flera hundra år sedan sågs rosa färgen som en nyans av rött och ansågs vara en maskulin och krigisk färg som män bar medan blå var en feminin färg som signalerar hälsa och lugn.

Normer om svenskhet: Normer spelar en stor roll när vi pratar om rasism. Fråga deltagarna vad det finns för normer om "svenskhet" och säg att en inte behöver hålla med om att det ska vara så. Har ni tidigare pratat om begreppet "etnicitet" kan du hjälpa genom att be deltagarna fundera på olika saker kopplat till svensk etnicitet – vanliga svar: "blond och blåa ögon", "vit hudfärg", "kristna", "icke-troende", "köttbullar", "sill", "midsommar". Skriv upp svaren på tavlan.

Normer om etnicitet kan kännas självklara som att "det alltid varit så" men normer har förändrats och förflyttat sig lika mycket som människor gjort i alla tider. Här kan du berätta hur normer i Sverige förändrats och tillkommit från andra delar av världen.

Till exempel att Sverige idag är annorlunda jämfört med de flesta andra länder då vi är sekulära. Kyrkan hade makt över skolan fram till 1958, fram till 1991 sköttes våra folkbokföringar av kyrkan och år 2000 skildes kyrkan helt från staten.

Köttbullar är en turkisk maträtt som kung Karl XII hämtade hem från Turkiet under 1700-talet.

Ta upp och diskutera följande ord som relaterar till olika exempel ni pratat om; exotifiering, intention, makt, utanförskap och innanförskap, kulturell appropriering, apartheid

Avrunda moment på tavlan om normer: Fråga deltagarna vad som kan hända med personer och människor som inte passar in i olika normer? – vanliga svar: “hamna utanför” eller “bli mobbad”. Poängtera att vi vet att långt ifrån alla som är svenskar är blonda, blåögda, har vit hudfärg eller firar midsommar och att många som är blonda, blåögda, har vit hudfärg och firar midsommar inte är svenskar.

När människor **bryter mot normer** kan det innebära **sociala straff**, till skillnad från rättsliga straff om en bryter mot lagar. Markera deltagarnas tidigare svar om vad som kan hända när en person inte passar in i olika normer: “hamna utanför” eller “bli mobbad” är exempel på sociala straff. Det kan också vara “subtila blickar”, “utfrysst och ignorerad”, “bli orättvist behandlad”, “bli diskriminerad”, “utsatt för rasism”, “svårt att få jobb”, “inte bli tagen på allvar” eller “inte bli lyssnad på”.

När människor **passar in i normer** kan en bära på vissa **fördelar** eller **privilegier** i samhällslivet. Privilegier kan innebära att slippa bli kränkt och diskriminerad på grund av rasism. Ett exempel är att inte behöva förklara varför en bor i Sverige eller svara på “var en kommer ifrån egentligen”. Dessa fördelar och privilegier kan göra det enklare att få tillgång till samhällets stöd när en behöver det. Poängtera att vi är olika och ska få vara olika. Vissa normer bär vi på och andra bär vi inte på, men alla har rätt till att bli behandlade med respekt och inte bli utsatta för kränkningar och diskriminering.

OBS! Vi är mer än bara vår etnicitet eller vårt kön, vi behöver intersektionella perspektiv. Olika normer om våra identiteter (kön och könsuttryck, sexuell läggning, rasifiering, klass och funktionsvariationer, etc.) samarbetar och korsar varandra.

SJÄLVREFLEKTION

Denna övning har vi skapat för att ge deltagarna tid och möjlighet att tänka och fundera över olika frågor om sig själva som relaterar till olika normer. Syftet är att bland annat skapa förutsättningar till självmedvetenhet. Oftast har vi pratat om normer, till exempel genom moment på tavlan innan, då vi upplevt att syftet med självreflektion övningen landar bättre hos deltagarna.

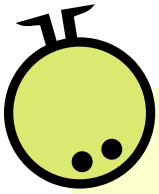
Anvisningar som du kan läsas upp för gruppen:

När vi passar in i olika normer får vi fördelar, som till exempel att vi blir tagna på allvar, att vi kan känna oss trygga när vi rör oss ute eller i vårt hem, att vi känner oss hörda i klassrummet eller på dans- eller fotbollsträningen.

Nu ska ni få göra en självreflektion om vilka normer ni bär på och inte. Du kan fråga om deltagarna vet vad "självreflektion" betyder. Bekräfta eventuella svar och fortsätt förklara att självreflektion innebär att vi tänker, funderar och blir medvetna om oss själva, vilka vi är, vilka egenskaper vi har och vilka personliga erfarenheter vi har i livet.

Ibland när vi passar in i normer så märker vi inte ens det, för ingen ifrågasätter vilka vi är. Exempelvis att en inte behöver förklara att en är svensk eller "var en kommer ifrån egentligen". Men ibland på grund av normer känner vi oss utanför, blir behandlade annorlunda, blir ifrågasatta, utpekade, diskriminerade eller osynliggjorda. Det kan också märkas genom att en blir utsatt för hot och trakasserier, eller inte får tillgång till olika delar av samhället som sjukvård, föreningsliv, bostad och arbete, det vill säga vardagsrasism och strukturell rasism.

Poängtera att även om det finns många värderingar utifrån normer så säger det ingenting om vår identitet är bra eller dålig. Vi är dom vi är och ska få vara dom vi är. Många av oss har upplevt både fördelar och nackdelar genom livet oavsett om vi passar in eller inte i samhällets förväntningar och normer.

VIKTIGT FÖR ÖVNINGEN:

1. Det är anonymt – skriv inte namn
2. Testet är personligt – undvik att prata med andra
3. Ta din tid – ni har tid att fundera på varje påstående

Frågor som kan ställas till deltagarna efter att alla gjort klart övningen:

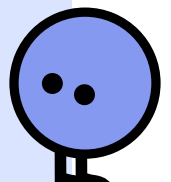
- Hur kändes det att tänka om sig själv?
- Tänkte du på något nytt om dig själv?
- Tror ni att alla här kryssade i likadant?
- Kan det vara bra/dåligt att reflektera om sig själv och sin identitet?
- Hur kan vi ta hand om varandra?

Elevers reflektioner från klassrummet:

“Jag och min kompis är båda invandrare, men jag är vit och hen svart. Vi får helt olika bemötande som blir tydligt i självreflektionsövningen.”

“När jag kryssade i tänkte jag att andra kanske kryssar annorlunda och har andra upplevelser.”

Skanna för att göra din egna självreflektionsövning med vår påståendebank

ÖVNING: SJÄLVREFLEKTION

Känner du igen dig i påståenden? Läs igenom påståendena och fundera på om du känner igen dig. Har du upplevt, varit med om en situation eller känt att påståendet stämmer överens med dina erfarenheter och känslor?

Kryssa i: "stämmer", "stämmer inte" eller "vet inte".

Påstående	Stämmer	Stämmer inte	Vet inte
Jag tänker inte på pengar som ett problem, jag tror att min familj har tillräckligt med pengar.			
När andra talar om mig som hon/han/hen etc, så känner jag mig bekväm med det pronomen de använder. (könsidentitet)			
Jag känner att jag inte kan berätta för någon vem jag är eller har varit kär i, fastän jag vill berätta. (sexuell läggning)			
Jag kan enkelt köpa plåster eller smink som funkar med min hudton.			
Det händer att jag blir orolig när jag handlar i butik för att ordningsvakter/kassören tittar misstänksamt på mig.			
Jag kan slå på svenska tv-kanaler eller sociala medier och se kändisar som representerar min hudfärg, trosuppfattning eller etnicitet.			
Det har hänt att jag fått komplimanger för mitt "annorlunda" och "exotiska" utseende, som inte uppfattas som svenskt.			
Jag känner mig trygg när jag ser ordningsvakter och polis, jag oroar mig inte för att de ska tro att jag gjort något fel utifrån min hudfärg, religion eller etnicitet.			
Jag är orolig för att bli diskriminerad när jag ska söka jobb eller bli bortvald för anställningsintervju utifrån mitt namn.			
Jag behöver tänka på att det finns hiss eller ramp när jag ska besöka nya ställen. (funktionsnedsättning)			
När jag möter problem eller mår dåligt tror jag att det kan bero på rasism, homofobi, transfobi eller sexism.			
När jag möter problem eller mår dåligt tror jag inte att det beror på hur min fysiska kropp eller psykiska hälsa fungerar.			

AVSLUT & UTVÄRDERING

Vi brukar avsluta våra Snacka antirasism pass med att tacka deltagarna för deras närvaro och engagemang, att de ställt frågor och kommit med kloka tankar och funderingar.

Under projektet har vi haft utvärderingsenkäter efter våra Snacka antirasism pass i skolor för att få deltagarnas åsikter och tankar om de upplägg och innehåll vi har. Det kan vara både intressant och nödvändigt att låta deltagarna svara anonymt på utvärderingsfrågorna för att de fritt ska kunna kommentera vad vi som leder passen kan göra bättre eller behöver tänka på.

Nedan är förslag på utvärderingsfrågor vi använt på enkät. Frågorna kan även ställas muntligt i en gruppintervju om det bedöms att anonymitet inte behövs.

Vad tyckte du om dagens träff?

Dålig

Sådär

Varken dålig/bra

Bra

Mycket bra

Känner du att du fick uttrycka din åsikt och säga det du ville idag?

Dålig

Sådär

Varken dålig/bra

Bra

Mycket bra

Egen kommentar om dagens träff:

Känner du att du har lärt dig något om rasism och diskriminering? / antirasism och organisering?

Ja

Nej

Vad har du lärt dig?

Känner du dig bättre förberedd att prata om rasism och diskriminering? / antirasism och organisering?

Ja, mycket

Ja, lite

Nej

Känner du dig bättre förberedd att säga ifrån när något rasistiskt händer?

Ja

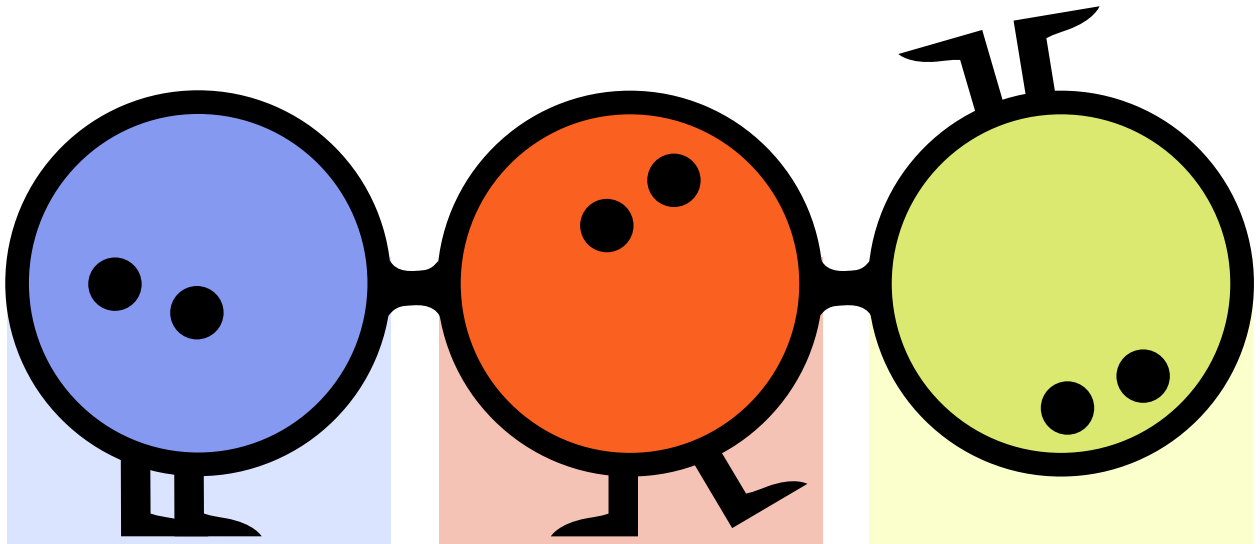
Nej

Kanske/vet inte

Vet du vart du kan vända dig och få hjälp om du eller någon annan blivit illa behandlad eller mår dåligt?

Ja

Nej

Taman

SNACKA ANTIRASISM

